

Др Томаш Томашевић,
Републички секретаријат за привреду

Неки организациони и кадровски проблеми ветеринарске службе у Црној Гори

У овом реферату настојали смо да прикажемо стање и дјеловање ветеринарске службе у Црној Гори у периоду од оснивања ветеринарских станица 1953. год. до данас и да укажемо на неке проблеме, претежно организационо-кадровске природе, који су негативно утицали на резултате и ефекте које је ова служба несумњиво и поред тога остваривала у наведеном периоду. Жељели смо да на основу властитих запажања и стеченог искуства у раду ветеринарских станица и општинске инспекције чији смо рад пратили, укажемо и на неке субјективне слабости у досадашњем раду, да бисмо на крају извукли закључке и изнијели предлоге који би послужили као подстицај и путоказ надлежним факторима у предузимању да се ова служба у неким општинама боље организује и кадровски оспособи за обављање стручних послова и задатака које јој намећу законски прописи и интереси заједнице.

Овдје се нијесмо упуштали у анализу стручних послова и резултата које су постигле ветеринарске станице од оснивања до данас, јер то није ни био циљ овог реферата, већ смо се ограничили искључиво на питања која се односе на организацију службе и финансирање ветеринарских станица, стручни кадар и његово ангажовање на спровођењу законских прописа и на нека друга питања од којих је зависила активност и ефикасност дјеловања ветеринарске службе, посебно ветеринарских станица у овом периоду.

*) Реферат одржан на Годишњој скупштини Савеза ветеринара и ветеринарских техничара Црне Горе у Никшићу — децембра 1969. године.

ВЕТЕРИНАРСКЕ СТАНИЦЕ КАО НОСИОЦИ ОПЕРАТИВНЕ СЛУЖБЕ

Са оснивањем ветеринарских станица у општинама које се подудара са почетком пристизања прве генерације црногорских ветеринара, почело је ново раздобље у развоју ветеринарске службе у Црној Гори. Кроз ове установе ветеринарска служба први пут почиње дјеловати као стална организована и самостална стручна служба коју су живот и потребе пољопривредних произвођача брзо прихватили и усвојили. Ветеринарске станице не представљају више службу везану само за једног ветеринара у општинском органу управе у својству референта или инспектора, која је престајала његовим одласком са радног мјеста, да би се касније, ангажовањем другог ветеринара, поново наставила, већ су то, као што смо рекли, самосталне установе, које имају свој буџет, свој стручни кадар, своја превозна средства и опрему и, што је најважније, своје објекте — амбуланте, које им омогућују да стручну дјелатност развијају и проширују са превенирања и сузбијања сточних зараза и на друга подручја рада. Овдје мислимо на амбулантне прегледе и лијечење болесних животиња, разне хируршке интервенције од најједноставнијих и оних економски значајних, као што су кастрације мушких и женских животиња прије стављања у тов, до оних које захтијевају високу стручност, умјешност и искуство, као што су царски резови, руминотомije, ресекције пробавних органа, екстирпација утеруса и други оперативни захвати који су данас све чешћи у ветеринарској пракси.

Развијајући и усавршавајући своју стручну дјелатност, општинске ветеринарске станице које имају квалитетан стручни кадар постале су центри ветеринарског просвједивања сточара и стјечиште пољопривредних произвођача којима су неопходни ветеринарски савјети и стручне услуге.

Располажући властитим финансијским средствима, првобитно као буџетске установе а касније као установе са самосталним финансирањем, ветеринарске станице биле су у могућности да у границама тих средстава, из године у годину, планирају и спроводе масовне акције заштитних цијељења стоке против сточних зараза. Захваљујући таквим мјерама, сточне заразе у овој Републици и бројно и просторно данас су сведене на најмању мјеру. Биле би то замашне цифре ако бисмо у бројкама исказали све оно што су путем цијељења, лијечења и кроз друге видове стручног рада извршиле ове установе ради здравствене заштите сточног фонда и људског здравља.

Међутим, кад говоримо о стручном раду, резултатима и стручном реномеу које су ове установе уградиле у заједнички

организам ветеринарске службе ове Републике, не би било објективно ако не бисмо указали и на одређене слабости везане за рад извјесног броја ових установа. Ради се, прије свега, о о оним ветеринарским станицама у неким општинама брдско-планинског подручја Црне Горе које су од оснивања до данас биле препуштене помоћном ветеринарском кадру, тј. техничарима и болничарима, који нити су могли према стручним квалификацијама нити су имали право према законским прописима да врше највећи дио стручних послова које су под таквим околностима, хтјели — не хтјели, морали вршити или их уопште нијесу могли вршити. Разумије се да такво помоћно стручно особље није могло ни одговарати за посљедице свог стручног рада, који је прелазило границе њихових стручних квалификација, па, према томе, ни за рад саме установе којом су по нужди руководили. Лако је схватити колико је ветеринарска служба у тим општинама статнирала у овом периоду у односу на одговарајуће службе другим општинама и колике је нерегистроване економске штете претрпјела сточарска привреда тих општина због одсуства квалификованијег стручног кадра у ветеринарским станицама које су тамо постојале. Истина, неке су касније због немања таквог кадра и укинуте, мада су постојале далеко повољније могућности да се дође до таквог стручног кадра.

Овим нијесмо имали намјеру да потцијенимо одговарајућу стручну вриједност и пожртвовање појединих ветеринарских техничара и болничара у станицама којима су они руководили, али кад се ради о стручним квалификацијама, без којих стручно особље у оваквим установама, и поред најбоље воље, не може развијати и унапређивати ветеринарску дјелатност, која треба да доприноси развоју и здравственој заштити стоке на подручју општине — онда је разумљиво зашто се, данас поготову, ветеринарска служба у било којој општини не би смјела препустити само помоћном ветеринарском особљу. Све док таквих случајева буде било, ми ћемо сматрати да ветеринарска служба у тим општинама није наишла на разумијевање нити је довољно оцијењена њена вриједност са становишта здравствене заштите сточног фонда и људског здравља.

Поред оних неколико ветеринарских станица које су, као што смо рекли, из објективних разлога остале на почетним позицијама или су поједине од њих укинуте због немања висококвалификованих стручњака, морамо поменути и неке друге које су веома добро почеле и радиле али су касније, након преласка са буџетског на самостално финансирање, нагло попустиле и декадентно почеле губити стечени углед и стручни реноме. За разлику од оних о којима смо напријед говорили, ове ветеринарске станице дошле су у такав положај, прије свега, због миграције стручног кадра који је тражио боља радна мјеста, а друго због

несналажљивости, несхватања одговорности и одсуства смисла за руковођење оних ветеринара који су наслиједили раније руководиоце ових установа. Како видимо, узроци слабијег рада у овим установама — које су раније добро пословале — субјективне су природе, јер су сами руководиоци и радни колективи у тим установама дозволили да до таквог стања дође.

Са овим изузецима, за остале ветеринарске станице могло би се рећи да су добро пословале од свог оснивања до данас. Наравно, и међу њима има оних које су се посебно истицале својим радом, дисциплином и залагањем на развијању и квалитетном унапређивању стручне дјелатности и оних које су се због оскудног стручног кадра задовољавале истраживањем најважнијих стручних послова и обавеза.

Начелно би се могло рећи да су у условима самосталног финансирање добро пословале и савјесно извршавале своје задатке оне ветеринарске станице чији су руководиоци од почетка поклањали довољно пажње организованом раду, одржавању радне дисциплине и развијању колективне одговорности за све што се ради у установи, и који су имали и умјели да развијају и организују послове од којих су установе остваривале приходе који су им омогућавали нормално пословање. Другим ријечима, ветеринарске станице чији је сточни кадар и колектив у цјелини правилно схватао своју дужност и одговорност према раду и обавезе према установи која им обезбеђује личне дохотке, нијесу дозволиле да доведу у питање своје постојање због немања финансијских средстава било у оном прелазном периоду са буџетског на самостално финансирање било касније из неких других разлога. Још мање су такве установе, тј. њихови колективи, могли дозволити, да их због слабог рада, несналажљивости и лошег пословања надлежни по свом нахођењу реорганизују, стављају под принудну управу или укидају, као што су то доживјеле поједине станице.

Кад се говори о финансирању ветеринарских станица, тј. о средствима која обезбеђују њихово издржавање и нормално пословање, морамо рећи да су неке ветеринарске станице прилично погођене тиме што су извјесни стручни послови од којих су оне раније остваривале највећи дио својих прихода, законским прописима пренешени у надлежност општинске инспекције. То су управо оне станице које се налазе у општинама гдје, осим њих, постоји и општинска инспекција. Но на ово питање ћемо се осврнути кад буде ријеч о инспекцији, јер се не ради само о финансијским средствима која се остварују извршавањем одређених ветеринарско-санитарних прегледа него и о томе које би требало послове, у интересу ефикасности рада ветеринарске службе, да врше ветеринарске станице а које општинска инспекција, нема

сумње да ће стечено искуство у овом добро послужити приликом измјена постојећих прописа и доношења закона о ветеринарској служби који предстоје.

Међутим, независно од тога које ће послове вршити станице а које општинска инспекција, најважније је да схватимо једно правило које ће увијек важити, а то је да ће углед и успјех ветеринарске службе, без обзира да ли се ради о станици или инспекцији, највише зависити од стручњака који раде, њихове савјести и осјећања одговорности, стручнога знања и залагања на пословима које обављају. Разумљиво је да онај који руководи установом мора највише бринути и мислити, јер од његова знања и умјешности зависиће залагање и схватање колективне одговорности свих који раде у установи. Чврста сарадња између ветеринарских станица и општинске инспекције други је услов који доприноси да рад буде квалитетнији а углед ветеринарске службе виши, па би успостављање такве сарадње требало да буде обавеза, а не само потреба, општинске инспекције у свакој општини гдје она постоји.

ОПШТИНСКА ВЕТЕРИНАРСКА ИНСПЕКЦИЈА

Иако је Основним и Републичким законом предвиђено да највећи дио стручних послова из надлежности ветеринарске службе врши општинска инспекција, можемо рећи да она данас постоји само у 6 од укупно 20 општина, колико их има у Републици. У овим општинама гдје постоје општински инспектори, ветеринарско-санитарне прегледе који се односе на контролу сточног промета, клање стоке за јавну потрошњу меса, здравствени надзор намирница животињског поријекла и сличне прегледе, врше — како знамо — ти инспектори, а приходи које они наплаћују од тих прегледа уплаћују се на посебан рачун општинске скупштине и имају посебне намјене, тј. могу их користити ветеринарске станице ако изврше одређене превентивне мјере здравствене заштите стоке. Међутим, у оним општинама у којима не постоји општинска инспекција, поменуте ветеринарске санитарне прегледе врше ветеринарске станице, тј. њихови ветеринари у својству овлашћених инспектора, с тим што оне наплаћују и приходе од тих прегледа. Како видимо, у једној трећини општина гдје постоји општинска инспекција ветеринарске станице немају оне приходе које имају станице у општинама гдје нема инспекције.

Вршећи наведене стручне послове општинска инспекција не стиже да врши и оне инспекцијске послове који имају контролно-надзорни карактер, а који су несумњиво веома важни са становишта правилног функционисања службе и примјењивања законских прописа за које је одговорна ветеринарска инспекција.

И, треће, у општинама у којима су станични ветеринари овлашћени да врше инспекцијске послове у недостатку општинских инспектора, редовно се дешава да се они контролно-надзорни инспекцијски послови за које смо рекли да су најважнији запостављају на рачун оних стручних послова од којих станице остварују своје приходе. Према овоме испада, како видимо, да ни станице ни општинска инспекција, онамо гдје постоји, немају времена да врше оне послове који управо треба да представљају суштину рада ветеринарске инспекције.

Ово су само неки примјери који говоре колико пракса при непотпуној организацији службе одудара од онога што су прописи предвидјели. Пошто је то заједнички проблем ветеринарске службе и у другим републикама, разумљиво је зашто је покренуто питање измјене неких одредаба Основног и републичких закона о мјерама за унапређивање сточарства и о здравственој заштити стоке. У смислу тих предлога требало би да ветеринарске станице буду носиоци свих стручних послова, док би инспекција имала искључиво контролно-надзорну функцију. Наравно, станице би у овом случају преузеле и пуну одговорност за обављање оних послова који према садашњим прописима, не без разлога, спадају у надлежност инспекције.

Претпостављамо да ће дискусија указати на извјесне слабости у досадашњем раду ветеринарске инспекције, како појединих ветеринарских станица које су са овлашћењем вршиле и инспекцијске послове, тако и појединих инспектора који су на рачун једних често запостављали друге важне инспекцијске послове. Нарочито је потребно да се у дискусији осврнемо на она питања која се односе на сточни промет и уређење сточних пијаца, недозвољено клање стоке за јавну потрошњу меса изван кланица, контролу животних намирница животињског поријекла и одржавању кланица у исправном санитарном стању, јер су то питања из надлежности инспекције која итрају веома важну улогу у превенирању сточних зараза и заштити људског здравља. Из оног колико нам је познато не би се могло рећи да је инспекцији успјело да сасвим среди проблеме везане за та питања.

ВЕТЕРИНАРСКА СЛУЖБА У САСТАВУ ДРУГИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Потребно је да кажемо неколико ријечи и о ветеринарској служби која се налази у саставу других установа, односно привредних организација. Овдје мислимо на Дијагностичку станицу и Центар за вјештачко осјемењавање у оквиру Завода за унапређивање пољопривреде и ветеринарској служби у саставу агрокомбината „Тринаести јул” у Титограду и Пољопривредно-прехрамбеног комбината у Никшићу. Истина, то су службе које су

на неки начин издвојене из остале ветеринарске службе, но ипак ми сматрамо да оне треба и морају у извјесној мјери са њом бити повезане. Баш ради потребе боље сарадње и повезивања тих служби са осталом службом, посебно на територији титоградске, даниловградске и никшићке општине, требало би кроз дискусију да чујемо мишљење и предлоге, како би ту сарадњу требало убудуће успоставити и оживјети.

Нама се чини да се ни теренска служба у Републици ни ветеринарска служба поменутих привредних организација не користе довољно услугама Дијагностичке станице и Центра за вјештачко осјећавање. Треба да видимо зашто је то тако и да ли би нешто требало предузети да се ове двије установе републичког значаја више користе у оне сврхе ради којих су својевремено и основане. Такође сматрамо да би требало да надлежне инспекције имају више увида у рад ветеринарске службе у поменутих привредних организацијама, да упознају њихове проблеме, ако их има, и да помажу у отклањању тих проблема. Све су то питања која интересују овај форум, па као што је потребно да размотримо све оно о чему је напријед било говора, биће корисно да и о овим питањима продискутујемо и да у закључцима, које овдје донесемо, и за њих нађемо одговарајуће мјесто.

Неке чињенице говоре да је досадашња сарадња међу овим службама била веома слаба, а посебно би се могло рећи да је ветеринарска служба на територији титоградске општине разбијена, неповезана и у великој мјери дезорганизована и да то захтијева да се њихово стање посебно размотри и пронађе одговарајуће решење које би побољшало организацију и међусарадњу ових служби, а кроз то и интересовање и њихове стручне активности.

Резимирајући оно о чему је било говора у овом реферату, може се констатовати:

Ветеринарске станице као општинске установе, са својим амбулантама и опремом, представљају веома погодан организациони блок ветеринарске службе. Ову чињеницу потврдили су њихово седамнаестогодишње искуство у свим општинама у којима су ове установе располагале одговарајућим стручним кадром, њихова афирмација међу сточарима и резултати које су оне до данас постигле. Велика је штета што су ове установе у неким општинама, будући без таквог кадра, биле осуђене више на животање него на развијање и унапређивање своје стручне дјелатности. Било би потребно да надлежни општински органи помогну овим установама да дођу до потребног стручног кадра и тако консолидују ветеринарску службу на подручју општине, јер то, поред свега осталог, захтијева и сточарски развијена привреда тих општина. Само су поједине ветеринарске станице након преласка на самостално финансирање попустиле у интензитету

и квалитету свога рада, али више због миграције руководећих стручњака и несналажљивости оних који су их замјењивали него због смањених финансијских средстава у односу на буџетска средства која су раније имале.

Ветеринарска инспекција, оптерећена стручним пословима, који су јој прописима стављени у надлежност, није имала довољно времена да се више посвети пословима који спадају у домен надзора и контроле спровођења законских прописа, о којима она треба да се стара. То би захтијевало да се, у интересу што ефикаснијег дјеловања цјелокупне ветеринарске службе, изврше измјене у законским прописима утолико што би се ветеринарским станицама препустили сви стручни послови и пренијели на њих пуна одговорност за вршење тих послова, док би ветеринарска инспекција вршила контролу њихова рада и старала се о примјени законских прописа у домену своје надлежности. Растерећење инспекције од стручних послова омогућило би јој да се више посвећује и оним питањима која се тичу организације службе, финансирања ветеринарска-санитарних мјера и акција, квалитета рада и другим питањима од којих зависи унапређивање и ефикасније дјеловање ветеринарске службе у цјелини.

Све више долази до изражаја одсуство сарадње између ветеринарских станица и општинске инспекције, с једне стране, и ветеринарске службе која се налази у оквиру пољопривредних организација, с друге, што такође негативно дјелује на активност и резултате рада свих ових служби. Нарочито се запажа неповезаност и одсуство уже сарадње између ветеринарских служби на територији титоградске општине.

Полазећи од садашњег стања кадра и извјесних слабости у организацији ветеринарске службе у неким општинама, а имајући у виду њен значај и улогу у оквиру мјера које се предузимају за унапређивање сточарске производње и заштиту људског здравља, потребно је — како је у почетку наглашено — да на крају изнесемо и своје мишљење о томе које би мјере требало предузети да се слабости на које смо се осврнули у реферату отклоне и служби омогући извршавање стручних послова и задатака, посебно у оним општинама у којима није имала потребних услова.

— Сматрамо, прије свега, да би општинама у којима ветеринарску службу још врше ветеринарски помоћници и болничари, требало што прије обезбиједити ветеринаре, без којих се најважнији стручни послови у овој служби не могу обављати. Било би у интересу оних општина у којима ветеринарске станице немају одговарајући стручни кадар да омогуће њихову интеграцију са станицама сусједних општина које располажу таквим кадром.

— Да би се инспекцијски послови ветеринарско-санитарне контроле и надзора спровођења законских прописа могли извршавати и у оним општинама које сада немају ветеринарског инспектора, било би потребно да се споразумом сусједних општина обезбиједи међуопштинска инспекција за двије или три општине.

— Постојеће слабости ветеринарске службе на територији титоградске општине могуће је отклонити само интеграцијом постојећих служби у једну ветеринарску установу и појачањем стручног кадра које је неопходно, па би то питање требало што прије размотрити са заинтересованим органима и организацијама.

— Да би ветеринарска служба могла предузимати све мјере и акције које треба да обезбиједи заштиту стоке од зараза, неопходно је да друштвено-политичке заједнице обезбјеђују у свом буџету одређена намјенска средства, као што је то случај и у другим републикама. Средства која се остварују од здравствених увјерења врло су незнатна, а у неким општинама само симболична, да би се могли извршавати ови задаци, па је у интересу заједнице да се извјесна средства за ову сврху обезбјеђују у буџету.

Ово би били најважнији и, рекли бисмо, акутни проблеми ветеринарске службе у нашој републици чије рјешење зависи од разумијевања, правилне оцјене и пружања помоћи заинтересованих друштвено-политичких заједница.